

חדרי חדריו של אל בכתבי אוגרית

מאת מ. ד. א. קאסוטו

בחלק החמישי של לוח V AB נזכרים פעמיים שבעה חדרים בקשר לאֵל אבי האלים ולביקור שביקרה אצל ענת בתו, כדי לבקש ממנו את הרשיון לבניין היכלו של בעל. מה הם אותם החדרים ומה הוא הקשר שבינם ובין העניין המסופר באותה הפיסקה, לא הוברר עדיין. הצעתו של וירוֹלוֹ, להבין את הביטוי כלשון שבועה, אינה אלא הצעה של יאוש. ננסה כאן להגיע לידי בירור הדבר. הפיסקה לא נשתמרה בשלמותה, ואף על ידי הפיסקות המקבילות במקומות אחרים אי אפשר להשלים את כל מה שחסר בה. ואולם, את רוב פסוקיה אפשר להשלים, ומתוך עיון מדוייק בפרטיה אפשר לפרש אותה פירוש מתקבל על הדעת. בשורות הבאות אציע את פירושי, פסוק אחר פסוק, ולבסוף אתן תרגום עברי של כל הפיסקה, עד כמה שאפשר להשלימה.

* *

נסיעתה של ענת למקום מושבו של אל מתוארת בשו^b 13^b — 16^a לפי הנוסח הרגיל בכתבי אוגרית לנסיעות מעין זו; אבל אחר־כך חסר ההמשך, הרגיל אף הוא, על ההשתחויה לפני אל (ותכרע ותקוד לרגלי אל, ותשתחו ותכבדהו). במקומו באים פסוקים אחרים, מקוטעים אמנם בלוח שלפנינו, אבל בוודאי שונים מן הרגילים:

[ח]מצר (17) [ותכ]א שדם

נ — — — ארן — — — לת

(18) קלה יש[א] תר [אל] אבה

— — — (19) בשבעת ח[ר]רם

[כה]מנת אר[א] (20) סגרת

מתוך העדר הנוסח הרגיל האמור, ועוד יותר מתוך מה שיבוא להלן, ברור הדבר, שלא ניגשה ענת לבית אביה בדרך כבוד ואדיבות, אלא שהראתה מיד את כוונתה להשתמש בכוח הזרוע אם לא יואיל אביה להיענות לבקשתה. 16^b — 17. אחר הכלל שבשו^b 13^b — 16^a, בא כאן הפרט. נאמר למעלה שהגיעה ענת למקום מושבו של אל, וכאן מתואר בפרטות באיזה אופן הגיעה: לא כבת המבקרת בבית אביה, אלא כאויב המתפרץ לבית אויבו. — [ת]מצר אפשר להשוות את השורש האכדי mašâru שפירושו חתך, כרת, פרץ, וכיוצא בזה; פורצת היא את גדרות בית אביה ונכנסת בכוח. — [ותכ]א. וירוֹלוֹ מציע השלמה זו בסיומן שאֵל, אבל החלק התחתון של אות בייִת נראה בבירור בתצלום. — שדם (וכן למעלה שר אל), לא, כמו שהציעו מפרשים אחרים, שדה, או הר, או עם, אלא מקום התבודדות, מושב מבודד (גַדַּב בערבית). כנראה יש כאן ריבוי; ואולי אף למעלה, בביטוי שר אל, יש ריבוי נסמך. — ארן. גם מלה זו נראית ברורה בתצלום. אף־על־פי שוירוֹלוֹ מטיל ספק באות דלִיח. אולי הכוונה, כפי הביטוי הידוע ממלאכת

המשכן¹), לאדני הקרשים הנזכרים למעלה (ש' 16^a: [קר]ש [מ]ש[ך] א[ב] שנסם).
 ——— ל"ת. כמובן אין לנחש כיצד להשלים מלה זו. כנראה היתה כאן איו
 מלה המורה על הבניין או על הבניינים: אוֹרִי [מִטָּלָה] לַת (השווה למעלה, ש' 1-3,
 ומקומות מקבילים), כלומר סוכות, או שם אחר נדרף לזה או קרוב לזה, כגון קירות,
 כתלים, וכאלה. — והשווה גילגמש אצל האלה סידורי.

18^a—20. האל הזקן פחד מפני בתו התקיפה והאיומה: הוא נשא את קולו וזעק
 ובכה (על בכיו עיין להלן). הביטוי נשא קולו ויבך רגיל במקרא וא. — הסימן
 שאחר המלה אָבֵה, גימ' לפי וירולו, אינו אוֹרִי אלא סימן הפיסוק שבין מלה למלה.
 המלה הבאה שם, אחר אָבֵה, היתה אוֹרִי ויבך, והיתה קשורה למה שקדם: וישא
 שור אָרֵ אבֵה את קולו ויבך. אבל גם מפני המשקל וגם מפני המשך
 העניין נראה יותר קרוב לשער, שהיתה איוו מלה שפירושה מעין נִיחָבָא או
 כיוצא בזה קשורה למה שבא אחריה: וייחבא בשבעה חדרים וגו'. השווה:
 וברֵהד נס ויבא אל העיר חדר בחדר²; אשר חבא חדר בחדר להחבאה³; לך עמי בא
 בחדריך וסגור דלתך בעדך. חבי כמעט רגע, עד יעבור זעם⁴. ועיין גם: מחוץ תשכל
 חרב ומחדרים אימה⁵. לפי זה שבעת החדרים הם חדרי מעונו של אל, חדרי
 חדריו שהוא נחבא בהם מפני פחד בתו. — אָרִי. מַעְבֵּר ההוראה מן פָּנִים אל פָּנִים,
 הנמצא גם באוגריתית⁶, התקיים כנראה גם בנדרף של פָּנִים, אָרִי (אוֹרִי ריבוי
 או זוגי בסמיכות; השווה בעברית אָפִים). — סַגְרָת. מקומות סגורים⁷. אם נרצה
 לתרגם חרוז זה תרגום מילולי, ולא נדאג לנוי הביטוי העברי, נוכל לתרגם: בשמונה
 פָּנִים סגירות. בעברית יותר צחה: לפָּנִים משמונה הסגרים⁸. מקום
 מקביל לזה אפשר למצוא, אם איני טועה, בלוח I K, 26-27. שם כתוב: יערב
 בחדרה יבכי בתן גמם וידמע. האות שלפני גמם היתה לפי וירולו
 רי"ש, וגינזברג הניח אותה בתיקו. מתוך העיון בתצלום נדמה לי ברור שהיא
 עי"ן; ואת המלה עגמם יש לפרש על סמך השורש הערבי عجم, שהוראתו סגר. לפי
 זה יהיה תרגומו של אותו הפסוק: ויבוא בחדרו ויבך, בשני הסגרים וידמע.

* * *

אחר מלים אחדות שהיו כתובות בהמשך הלקוי של ש' 20, מביא המשורר את
 הדברים שאֵל משמיע ממקום מחבואו. כוללים הם שני פסוקים: בפסוק הראשון מרובה
 הפרוץ על העומד, ואין להשלימו, אבל קל להשלים את הפסוק השני, על סמך המקומות
 המקבילים⁹, ואפשר לפרשו פירוש מתאים יפה לעניין. אֵל מתיאש ומתלונן על האסון
 הצפוי לו מידי ענת; חושש הוא שמא הגיע יומו האחרון.

(1) ר' שמ' כ"ו, י"ט, ועוד ועוד.

(א) כבר' מ"ה, ב', יש ביטוי דומה: ויתן את קולו בבכי, כדוגמת הביטוי האוגריתי יתן גה בכי,
 II K, א', 13-14.

(2) מל"א כ', ל'.

(3) שם כ"ב, כ"ח (= דחי"ב י"ח, כ"ד).

(4) ישע' כ"ו, כ'. (5) דב' ל"ב, כ"ח.

(6) II K, ו', 5.

(7) השווה את הפסוק ישע' כ"ו, כ', המובא למעלה (ר' הערה 4).

(8) על המאמר המספרי המודרג (שבעה-שמונה) עיין מה שכתבתי בחרביק, י"ג, ע"ע 203-205.

(9) I AB, ב', 25-25; II AB, ח', 24-20.

²⁷–²⁹א. [לֶת] בִּרְךְ. כְּלוּמַר: לְשִׁבְרָךְ. לֹא בִלִּי הִיסוּס אֲנִי מִצִּיעַ לְגֵרוּס וּלְהַשְׁלִים כֶּךְ; אֲבָל גַּם הַבִּיטָה וְגַם הַרִישׁ רִישׁוֹמֵן נִיכַר בְּתַצְלוּם; וְהֵלֵא בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק הַנִּיֵּץ מִסַּפֵּר יִחְזָקֵאל כְּתוּב דּוּקָא: בְּהִבְיֵא שְׁבֹרַךְ בְּגוּיִם ¹². — יֵאלֵם. ya-ilumma — כִּכְתָה. כְּנֹאֵה: קְבִיטָה. וְאוּ יִהְיֶה תִּרְגוּם הַחֲרוּז: לְשִׁבְרָךְ, הָאֵל, בְּכִיתָ — בְּהֵת. הַשׁוּוֹה תְּהוֹתָתוֹ עַל אִישׁ ¹³. כִּאֵן שֶׁם הַפּוּעֵץ עִם הַכִּינּוּי הַסּוּפִי שֶׁל גּוֹף רֵאשׁוֹן. שְׂאִינּוּ בֹא לְיָדִי בִּיטוּי בְּכִתִּיב (i-). אֲמַנֵּם לְפִי הַכֵּלֶץ שֶׁקִּבַּע גּוֹרְדוֹן בְּדִקְדוּק הָאוּגְרִיתִי שֶׁלֹּא ¹⁴ הִיָּה צָרִיךְ הַכִּינּוּי הַסּוּפִי לְבּוֹא כִּאֵן בְּצוּרָה יֵ (iya-), אֲבָל יֵשׁ יִצְיֵאוֹת מִן הַכֵּלֶץ ¹⁵. —

ב — — . כִּאֵן הִיָּתָה בּוּדָאִי תִּקְבּוּלַת לְמַלְּהָ בְּהֵת. ²⁹–³²א. גַּם כִּאֵן לֹא הִשְׁלַמְתִּי אֵלֶּא מִתּוֹךְ הִיסוּס. — [תִּלְתִּלְתָּן] — [קוּצָתָךְ].

הַשׁוּוֹה: קוּצוֹתָיו תִּלְתִּלְתִּים ¹⁶. — אֵל אֲחֵרָהֶם. כִּכְר הַבִּין יִפֵּה וִירוּלָו: הֵלֵא אֲתָזִים? — כִּי [מְנִי]. לֹא בִין־דִּין. כְּמוֹ שֶׁהַשְּׂרִים וִירוּלָו, מְכִיוּן שֶׁאַחַר בִּיטָה הַשִּׁמּוּשׁ מוּבָלַעַת הַיּוֹד שֶׁל הַשֵּׁם יָד, וְאִינָה נִכְתַּבַת (בְּשׁוֹ) 26 יֵשׁ מַלְּהָ אַחֲרָה, יָד בְּהוֹרָאָה אֵהֵבֵה; וְעוֹד, שֶׁם כְּנֹרָאָה אֵין הַבִּיטָה מְקַבֵּלָה לְבִיטָה הַשִּׁמּוּשׁ הָעִבְרִית. אֵלֶּא לְ-מִן, וְתִנּוּעָתָה שׁוֹנָה). — כְּנֹדֶלֶת אֲרַכְתִּי. מִתּוֹךְ מֵה שֶׁכְּתוּב בְּלוּח SS, שׁוֹ ³³–³⁴17, יוּצֵא. שְׂגַם בְּאוּגְרִיתִית, כְּמוֹ בְּלִשׁוֹנוֹת שְׂמִיּוֹת אַחֲרוֹת, אֹרֶךְ הַיָּד פִּירוּשׁוֹ יִכּוּלֵת, גְּבוּרָה, וְקוּצָר הַיָּד פִּירוּשׁוֹ אִי־יִכּוּלֵת, חוֹלְשָׁה ¹⁷. עַל סַמְךָ זֶה אֲפִשֶׁר לְשַׁעַר שְׂבִיטוּי מְעִין אֲרוּכָה שִׁמֵּשׁ כִּינּוּי לְיָד חוּזָה אוֹ לְזוּעָ עוֹז. וְאוּ יִהְיֶה פִירוּשׁוֹ שֶׁל צִירוּף הַמְלִים בְּגִדֶלֶת אֲרַכְתִּי: בְּגִדוּלֶת כּוּחַ יָדִי. — אֶמְ[רַטָּ]. הַשׁוּוֹה וְאִמְרָטָה מִשַּׁעַר רֵאשִׁי וּזְקָנִי ¹⁸. — [שַׁעַר] קִדְקִדְךָ. הַשׁוּוֹה אֶךְ אֱלֹהִים יִמְחַץ רֵאשׁ אוֹיְבָיו, קִדְדָה עֵנֶר מִתְּהַלֵּךְ בְּאִשְׁמִי ²⁰.

³²–³³א. הַרִינִי מִסְכִּים לְהַצְעוֹתָיו הַמוּצָלָחוֹת שֶׁל זִי נִגְרַע עַל הַהַשְׁלָמָה וְעַל הַפִּירוּשׁ שֶׁל פְּסוּק זֶה ²¹, וְלִהַצְעוֹתָ שֶׁל גִּינּוּבֵרְג ²² בְּנוֹגַע לְפִירוּשׁוֹ שֶׁל פּוּעֵץ הַלֶּךְ בְּמַלְּהָ אֵשׁ הַלֶּךְ, מְעִין הַבִּיטוּיִים: וְכֹל בְּרַכִּים תִּלְכְּנָה מִיִּם ²³; וְהַגְּבוּעוֹת תִּלְכְּנָה חֶלֶב, וְכֹל אֲפִיקֵי יְהוּדָה יִלְכוּ מִיִּם ²⁴. לְפִיכֶךְ יֵשׁ לְתִרְגוּם: אוֹלְיִךְ שִׁיבְתָךְ דָּם, שִׁיבַת זְקָנְךָ נִצַּח ²⁵. נִוְכַל לְהַבִּין אֶת הָעֲנִיין עַל בּוּרִיו כְּשֶׁנִּשְׁמֵם לְבֹא אֵל הַכְּתוּב: כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֵאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקֵן זָקֵן אַהֲרֹן שִׁיּוֹרֵד עַל פִּי מְדוּתוֹ ²⁶; הַדָּם תּוֹפֵס אֶת מְקוּמוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶן הַטּוֹב.

(12) יחז' ל"ב, ט'.

(13) תהל' ס"ב, ד' (שורש הות, שהוראתו התנפלה).

(14) סעיף 16. 5. עע' 24-25.

(15) ר' Ginsberg, BASOR 98, pp. 21-22, note 57.

(16) שה"ש ה', י"א.

(17) גינזברג, כתביאוגרית, עמ' 80.

(18) ר' Gaster, JAOS, LXVI (1946), p. 57, note 37.

(19) עזרא ט', ג'. (20) תהל' ס"ח, כ"ב.

(21) ידיעות י', עע' 61-62.

(22) ר' BASOR 97, p. 6, note 13.

(23) יחז' ז', י"ו.

(24) יואל ד', י"ח.

(25) אני משתמש בשם נצח כנרדף לדם על-פי ישע' ס"ג, ג', ו'.

(26) תהל' קל"ג, ב'.

ועכשיו תגובתו של א'.

יעני (34) אֶל כשבעת חדר[ם]

בתמנת (35) אַף סגרת

ידע[תך] בת כ אַנ[שה]

(36) כ אֵן באֵלהת קל[צ]ת

מה תאַרש[ן] (37) לכתלת ענת

33^b—35^a. בשבעת חדר[ם] וגו'. כאן באה הבי"ת בהוראת מן. כרגיל

כמה פעמים באוגריתית: א' עונה מתוך חדרי חדרי.

35^a—37^b. א' נכנע לרצון בתו, מכיר את תוקפה ואת אומץ לבה שאין להתנגד

לו, ושואף אותה מה בקשתה, כדי להסכים לה תיכף ומיד. — בת: בְּתִי. — אַנ[שה].

בעברית נקרא אנוש כ' דבר שאין לו תרופה; כאן בא הפועל אַנַש בהוראה זו.

לרגזה של ענת אין תרופה. — כ אֵן באֵלהת קל[צ]ת. בדרך כלל מכיר אֵל

שלפני האלות אין האלים יכולים להחזיק מעמד; בפניהן אין לאלים תקומה. השורש

קִלַץ בא בלוח II AB, ג. 12—13, כתקבולת לשורש קום (השווה גם קלם בערבית).

— לשאלה שבחרו האחרון (מה תבקשי, הבתולה ענת?) השווה את שאלותיו

של אחשורוש לאסתר (27).

אחר כניעה כזו, מובן מאליה שענת מתפייסת. פונה היא אל אביה בביטויים

אדיבים, ומגידה לו שבאה להגיש לפניו את כוסו של בעל, את כוס הגורל שלו לפי

המושג הרגיל גם במקרא. (28).

לשם סיכום הריני נותן כאן תרגום של הפיסקה, שלם עד כמה שאפשר. על

ידי קווים מאוזנים (— — —) אני מציין את המקומות שאי אפשר להשלים אותם.

את המלים שאינן מבוססות אלא על השערה בלבד אני כותב בלי ניקוד (ולפיכך,

כמובן, בכתוב מלא).

וּתְפָרֵץ וּתְבַא הַמְּחַצְתָּהּ.

וירעשו אֲדָנִי הסוכות.

וַיִּשָּׂא שׁוֹר אֶל אֲבִיהָ אֶת־קוּלוֹ.

וויחבא בְּשִׁבְעָה חֲדָרִים.

לפָּנִים מְשֻׁמָּה הַקְּנָרִים.

ויען שור אל אָבִיהָ:

לְרַגְלֵי הַמְּשָׁרְתִים

מֵאֵד אֲנִי

(27) אס' ה' ג', ו'; ז', ב'; ט', י"ב.

(28) עיין מה שכתבתי על עניין זה ב-*Orientalia*, NS VII (1938) p. 283, ובחריבץ י"ג.

ע' 209; ומה שכתב 23 (1945), p. 99 *ibid.*; Albright, *BASOR* 83, p. 42.